

Mitä kaksivuotisella esiopetuksella tavoitellaan? - varhaiskasvatuksen tulee olla eheä kokonaisuus

Viime vuosina varhaiskasvatusta on kehitetty monin tavoin. Parhailtaan on käynnissä mm. viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu ja samaan aikaan keskustellaan kaksivuotisesta esiopetuksesta. Keskustelua ei kuitenkaan ole riittävästi käyty siitä, mitä kaksivuotisella esiopetuksella tavoitellaan. Nostamme tässä paperissa esiin keskeisiä näkökulmia, joita asiasta keskusteltaessa ja päätettäessä tulee huomioida.

On tärkeää, että ratkaisuja tarkastellaan ensisijaisesti lapsen edun näkökulmasta. Huomiota tulee kiinnittää siihen, millaisia muutos- ja kehittämistarpeita mahdollinen kaksivuotinen esiopetus edellyttää lasten näkökulmasta. Päätösten tulee perustua tutkittuun tietoon ja niiden vaikutukset lapsiin ja perheiden tilanteisiin tulee arvioida. Muutokset eivät saa heikentää varhaiskasvatuksen laatua tai esiopetusikäisten lasten yhdenvertaisuutta ja koulutuksellista tasa-arvoa.

Varhaiskasvatusta ja esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Tämä varhaiskasvatustlain säännös (4 §) perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklaan, jonka mukaan kaikissa lapsia koskevissa toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Varhaiskasvatuksessa lapsen edun sisällölle luo perustan varhaiskasvatuksen tavoitteita koskeva säännös (3 §) - lapsen edun mukainen ratkaisu on sellainen, jonka myötä varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet toteutuvat. Lapsen kuuleminen on osa lapsen edun arviointia.

Esiopetus on osa varhaiskasvatusta

- Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus muodostavat eheän kokonaisuuden. Mikäli lapsella on tarve esiopetusaikaa laajempaan varhaiskasvatukseen, tulee toiminnan laatu varmistaa koko päivän osalta. Varhaiskasvatuksen kokonaisuutta ei tule rikkoa.
- Lähtökohtana tulee olla se, että esiopetus ja sen lisäksi järjestettävä varhaiskasvatus järjestetään samassa paikassa. Ihmisten ja ihmissuhteiden pysyvyys, ennakoitavuus ja jatkuvuus ovat toiminnan laadun kannalta keskeisiä tekijöitä. Eheän päivän merkitys korostuu, mitä pienempi lapsi on kyseessä.
- Lainsäädännöllä tulee luoda selkeät reunaehdot varhaiskasvatuksen ja siihen kuuluvan esiopetuksen järjestämiselle. Tällä hetkellä esiopetusvuoden järjestelyt esimerkiksi ryhmäkokojen ja palvelun yhtenäisyyden osalta vaihtelevat, mikä voi osaltaan lisätä lasten välistä eriarvoisuutta:

”Esiopetusvuoden palvelujen järjestämiseen ei ole tällä hetkellä Suomessa yhtä vakiintunutta tapaa, vaan vaihtelut ovat suuria sekä kuntien välillä että niiden sisällä: esiopetus ja sitä täydentävä hoito voidaan järjestää yhdessä, kahdessa tai jopa kolmessa eri ryhmässä. Ryhmät saatetaan järjestää myös eri paikoissa.”¹

Tarvitaan myös paikallisia ratkaisuja, jotka mahdollistavat laadukkaan varhaiskasvatuksen ja siihen kuuluvan esiopetuksen järjestämisen eri kokoisissa kunnissa, harvaan asutuilla alueilla ja alueilla, joissa lapsimäärä on vähäinen.

Esiopetuksen laajentaminen edellyttää koko nykyisen järjestelmän tarkastelua

- Esiopetuksen laajentaminen edellyttää laajaa ja avointa keskustelua siitä, mitä on viisivuotiaiden esiopetus - mitkä ovat sen sisällöt ja miten se eroaa vuotta vanhempien esiopetuksesta. Järjestelmää kehitettäessä tulee ottaa huomioon myös lasten yksilöllinen kasvu ja kehitys sekä tähän liittyvät tarpeet.
- Lisäksi ratkaistavaksi tulevat mm. seuraavat asiat ja kysymykset:
 - o Mitä 5-vuotiaiden esiopetus tarkoittaisi henkilöstömitoituksen kannalta?
 - Tällä hetkellä esiopetuksen henkilömitoituksesta ja ryhmäkoosta säädetään mm. järjestämispaikasta riippuen sekä varhaiskasvatuslaissa että perusopetuslaissa ja -asetuksessa. Toimintatapa on epäselvä ja tätä tulisi selkiyttää. Olisi perusteltua, että esiopetukseen sovellettaisiin aina yhtenäisiä, varhaiskasvatuksen mitoituksia.
 - Siirtymäkauden jälkeen kaksi kolmasosaa päiväkotien henkilöstöstä on korkeakoulutettuja. Koulussa järjestettävässä esiopetuksessa osuus voi olla vähäisempi suhteessa lapsimäärään. Vaarana on, että järjestelmä eriytyy entisestään.
 - o Opettajilla tulee olla riittävästi varhaispedagogista osaamista. Tällä hetkellä esiopetusta on kelpoinen antamaan myös opettaja, jolla on luokanopettajan kelpoisuus. Ko. koulutus ei välttämättä sisällä peruskouluikää nuorempien lasten oppimiseen ja pedagogiikkaan liittyviä opintoja.
 - o Varattava riittävät resurssit varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja esiopetuksen opetussuunnitelman uudistamiseen. Samalla on tarpeen pohtia, millä aikataululla erilliset asiakirjat voidaan korvata yhtenäisellä, varhaiskasvatuksen kokonaisuuden kattavalla opetussuunnitelmalla.
 - o Vuorohoidon ja esiopetuksen järjestämisen periaatteet tulee selkiyttää.
- Mikäli esiopetusta päätetään laajentaa, tulee koko säädöspohja uudistaa. Varhaiskasvatuksesta ja siihen kuuluvasta esiopetuksesta tulee säätää saman lainsäädännön alla.
 - o Mahdolliset muutokset eivät saa heikentää esiopetuksen laatua. Perusopetuslaki on turvannut esiopetuksen laatua - mm. tuen saatavuus ja oppilashuollon palvelut on kirjattu lakiin.
- Samalla kun keskustellaan varhaiskasvatuksen kehittämistarpeista, kuten kaksivuotisesta esiopetuksesta, on tärkeä varmistaa, että laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytykset turvataan kaikille lapsille.

OMEP (World Organization for Early Childhood Education) on kansainvälinen, yleishyödyllinen varhaiskasvatusjärjestö, joka toimii liki 70 valtiossa ympäri maailman. Suomen OMEP toimikunta toimii Lastensuojelun Keskusliiton alaisuudessa. Lisäksi toimikunnassa ovat edustettuina Mannerheimin lastensuojeluliitto (pj.), Helsingin kaupunki, Helsingin yliopisto, Lastentarhanopettajaliitto, Opetushallitus, Suomen Kuntaliitto, Tampereen yliopisto, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos sekä Varhaiskasvatuksen AMK- verkosto.